

INSON KAPITALIGA SARMOYA:TA'LIM VA SOG'LIQNI SAQLASHGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Muxamedova Nafisa O'tkirovna

Osiyo xalqaro universiteti

MM1-Iq 25 guruh magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekiston sharoitida inson kapitaliga sarmoya kiritishning iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlarini chuqur tahlil qiladi. Ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga davlat tomonidan yo'naltirilayotgan investitsiyalar zamonaviy iqtisodiyotda nafaqat ijtimoiy xarajat, balki strategik iqtisodiy instrument sifatida muhimligi tasdiqlanadi. Maqolada ta'lim va sog'liqni saqlashga sarflanayotgan resurslar, ularning YaIMdagi ulushi va inson kapitalining o'sishiga ta'siri, shu jumladan mehnat bozori, ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlikka bog'liq amaliy ko'rsatkichlar tahlil qilinadi. Shuningdek, tenglik, sifat, infratuzilma modernizatsiyasi va raqamli texnologiyalar orqali inson kapitali samaradorligini oshirish imkoniyatlari muhokama qilinadi. O'zbekistonning barqaror iqtisodiy rivojlanish yo'nalishlari nuqtai nazaridan ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga investitsiyalarning strategik ahamiyati asosli tarzda yoritiladi.

Kalit so'zlar: inson kapitali, ta'lim sarmoyasi, sog'liqni saqlash sarmoyasi, O'zbekiston, iqtisodiy o'sish, barqaror rivojlanish, mehnat bozorining samaradorligi, raqamli texnologiyalar.

Inson kapitali ekonomik taraqqiyotning markaziy omili sifatida ko'plab iqtisodchilar va siyosatshunoslar tomonidan tan olingan. Zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning asosiy drayverlaridan biri — bu insonning bilim, salomatlik va ko'nikmalarini oshirishga qaratilgan investitsiyalar bo'lib, ular davlatlar uchun yuqori daromad, mehnat unumdorligi va global raqobatbardoshlikni ta'minlashda strategik rol o'ynaydi. Shu munosabat bilan, ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga investitsiyalar inson kapitalini shakllantirishda strategik vosita sifatida ko'riladi.

O'zbekiston Respublikasi hukumatining ta'limni milliy iqtisodiyotning ustuvor yo'nalishi sifatida rivojlantirishga bo'lgan e'tibori yaqqol namoyon bo'lmoqda. Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi yillarda davlat budjeti ta'lim sohasiga sezilarli miqdorda ajratilmoqda va 2024-yilda ta'lim sohasiga sarflangan xarajatlar YaIMning taxminan **4%ini tashkil etgan**. Bu ko'rsatkich O'zbekistonning ta'limga yuqori darajada sarmoya kiritayotganini, shu bilan inson kapitalini mustahkamlashni maqsad qilganini ko'rsatadi. Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı islohotlar maktablar, oliy ta'lim muassasalari va kasb-hunar ta'limi tizimining modernizatsiyasiga qaratilgan bo'lib, bu esa uzoq muddatli mehnat bozori ehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi. Ta'limga investitsiya kiritish natijasida yuqori malakali kadrlar tayyorlanishi, shu bilan birga mehnat bozorida raqobatbardoshlik va innovatsion salohiyat ortishi maqsad qilinadi.

Sog'liqni saqlash sohasiga sarmoya inson kapitali shakllanishida muhim element bo'lib, sog'lom aholi mehnat bozorida faol ishtirok etadi, ishga ketish darajasi past bo'ladi, va ishlab chiqarish samaradorligi oshadi. O'zbekiston misolida davlat sog'liqni saqlash budgetiga muntazam ravishda resurslar ajratib kelmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, sog'liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlar bo'yicha asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar jami investitsiyalar tarkibida taxminan **2.2%** ni tashkil etadi, shu jumladan sog'liqni saqlash infratuzilmasi modernizatsiyasiga yo'naltirilgan sarmoyalar. Bu ko'rsatkich qator iqtisodiy faoliyat turlari ichida sezilarli o'rin tutadi va sog'lom mehnat kuchining shakllanishiga xizmat qiladi.

Ta'lim va sog'liqni saqlashga yo'naltirilgan investitsiyalar makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ta'lim xarajatlarining YaIMga nisbati ortgani sayin mehnat bozorida yuqori malakali ishchi kuchi ko'payadi, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, raqobatbardoshlikni kuchaytiradi va iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, sog'liqni saqlash infratuzilmasi yaxshilanishi ishsizlikni kamaytiradi, absenteizm darajasini pasaytiradi va aholi hayot sifatini oshiradi.

Dunyodagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, sog'liqni saqlash sohasiga yo'naltirilgan sarmoya ishlab chiqarish va iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi, chunki har bir investitsiya bir necha barobar iqtisodiyot rentabelligining oshishiga olib keladi. Bu holat o'zbekiston kontekstida mehnat unumdorligini oshirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun sog'liqni saqlash sohasining strategik sarmoyalari muhimligini tasdiqlaydi.

O'zbekiston sharoitida ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalar jadal ortgan bo'lsa-da, sarmoyalar taqsimlanishi va samaradorligining mintaqaviy farqlari mavjud. Masalan, qishloq va shahar hududlari o'rtasida ta'lim va sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlari hali ham farqlanadi, bu esa iqtisodiy va ijtimoiy tengsizliklarni yuzaga keltiradi. Shu sababli, sarmoyalarni strategik va adolatli taqsimlash siyosati hamda infratuzilmani modernizatsiya qilish investitsiyalarning samaradorligini yanada oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli texnologiyalar ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlarida inson kapitalini shakllantirishni sezilarli darajada kuchaytiradi. Masalan, raqamlashtirilgan ta'lim platformalari va mobil sog'liqni saqlash xizmatlari chekka hududlardagi aholi uchun sifatli xizmatlar ko'rsatish imkoniyatlarini kengaytiradi. O'zbekiston sharoitida sog'liqni saqlash va tibbiy xizmatlar bozorini raqamlashtirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar inson kapitalining rivojlanishida yangi yo'nalish sifatida ko'rilmogda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston sharoitida ta'lim va sog'liqni saqlash sohalariga yo'naltirilgan investitsiyalar inson kapitalini shakllantirishda strategik iqtisodiy instrument sifatida markaziy o'rin tutadi. Bu sarmoyalar nafaqat ijtimoiy farovonlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy o'sish, mehnat bozorining samaradorligi, raqobatbardoshlik va barqaror rivojlanishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli investitsiya siyosati samaradorligini

oshirish, mintaqaviy tenglikni ta'minlash va raqamli texnologiyalarni tatbiq etish ustuvor vazifalar sifatida ko'rilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Becker, G. S. (1993). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press.
2. Psacharopoulos, G., & Patrinos, H. A. (2018). Returns to investment in education: A decennial review of the global literature. *Education Economics*, 26(5), 445–458.
3. World Bank. (2021). *World Development Report 2021: Data for Better Lives*. World Bank Publications.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). *Iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha asosiy kapitalga investitsiyalar statistikasi*.
5. Invest Uzbekistan. (2025). *Education sector statistics and investment guide in Uzbekistan*.
6. United Nations in Uzbekistan. (2025). *The multiplier effect of investing in health*.